

Sterniczka jamajska *Oxyura jamaicensis* – występowanie w Polsce i sytuacja gatunku w Europie

The Ruddy Duck *Oxyura jamaicensis*: occurrence in Poland and its status in Europe

Radosław Gwóźdź

Górnośląskie Koło Ornitologiczne,
pl. Jana III Sobieskiego 2, 41-902 Bytom
e-mail: influence@influence.pl

Sterniczka jamajska *Oxyura jamaicensis* to amerykańska kaczka, której naturalny zasięg występowania obejmuje Amerykę Północną i Środkową oraz północną część Ameryki Południowej. Ma stabilną populację liczącą około 500 tys. osobników (Wetlands International 2006). Obecnie dawny takson *O. jamaicensis* (z trzema podgatunkami) rozdzielony jest na dwa osobne gatunki: sterniczkę jamajską *O. jamaicensis* (z dwoma podgatunkami) i bardziej południową sterniczkę peruwiańską *O. ferruginea* (Ridgely & Greenfield 2001, Jaramillo 2003, Dickinson 2003).

W 1948 r. została sprowadzona do Wielkiej Brytanii (przez Petera Scotta) jako ptak ozdobny. Pod koniec lat 50. osobniki, które uciekły z niewoli (około 70 ptaków) zapoczątkowały dziką, szybko rozwijającą się populację (od 20 ptaków w 1962 r. do prawie 6000 w 2000 r.). Gatunek szybko przedostał się na kontynent (pierwsze obserwacje poza Wielką Brytanią miały miejsce w Szwecji w 1965 r.) i był obserwowany łącznie

w 23 krajach Palearktyki Zachodniej od Finlandii po Maroko, z czego w co najmniej 11 był lęgowy. Około 95% populacji tego gatunku w Europie gnieździło się w Wielkiej Brytanii, znacznie mniej w Belgii, Francji, Holandii, Irlandii, Islandii, Maroku i Niemczech (Henderson i Robertson 2007, Henderson 2009).

W Polsce sterniczka jamajska została dotychczas stwierdzona 13 razy, a znaczna część obserwacji (7 stwierdzeń) miała miejsce w granicach Śląskiego Regionu Ornitologicznego (tab.1, ryc. 1).

Pierwsze krajowe stwierdzenie tego gatunku (17.05.1997 – 1 samiec, Bojanowo, pow. Wejherowo (D. Jakubas), 17. i 21.05, 20-21.06.1998 (W. Meissner, S. Bzoma, L. Koziróg)) dotyczyło ptaka o cechach mieszańca i nie zostało w związku z tym potraktowane jako „pełnoprawna” obserwacja gatunku (Komisja Faunistyczna 2000).

Obserwowane u nas ptaki pochodzą niewątpliwie ze zdziczałej populacji lęgającej się w Europie. Jedyne stwierdzenie sterniczki jamajskiej w Zachodniej Palearktyce uznane za naturalny pojaw ptaka

Fot. 1. Samiec sterniczki jamajskiej, Police, woj. zachodniopomorskie, 13.05.2009 (fot. Z. Kajzer)
Photo 1. Male of Ruddy Duck, Police, West Pomeranian Province, 13.05.2009

Fot. 2. Samica sterniczki jamajskiej, zb. Kuźnica Warężyńska, woj. śląskie, 16.04.2014
(fot. R. Gwóźdź)
Photo 2. Female of Ruddy Duck, Kuźnica Warężyńska reservoir, Silesian Province, 16.04.2014

pochodzącego z Ameryki (kategoria A) miało miejsce 30-31.10.2009 na wyspach Flores i Terceira na Azorach (Haas 2017, Mitchell 2017).

Największym problemem związanym z obecnością tego gatunku w Europie jest ryzyko krzyżowania się z silnie zagrożonym w skali globalnej rodzimym gatunkiem sterniczki *Oxyura leucocephala*, którego liczebność spadła w ostatnich latach o 60% głównie przez osuszanie terenów podmokłych i polowania (Henderson i Robertson 2007, Henderson 2009). Szacuje się, że światowa liczebność europejskiej sterniczki na początku XX w. wynosiła około 100 tysięcy osobników, a obecnie liczy sobie około 21 tysięcy (Carboneras & Kirwan 2017). Zasięg jej występowania rozdzielony jest na dwa obszary: mniejszy – zachodnioeuropejski (Hiszpania) i większy – wschodni (od Bałkanów przez Turcję do Azji Środkowej). Hiszpańska populacja sterniczki z krytycznie małej (22 ptaki w roku 1977) dzięki ochronie siedlisk i zakazowi polowań, wzrosła do maksymalnego poziomu około 4500 osobników (po wyjątkowo udanym sezonie lęgowym w roku 2000) (Henderson i Robertson 2007, Henderson 2009). W ostatnich latach wypuszczono też na wolność niewielką liczbę ptaków z prowadzonego od lat 1980. programu hodowlanego. W roku 2007 sterniczka lęła się w 32 lokalizacjach w 11 prowincjach południowej i wschodniej Hiszpanii, gdzie aż 82% jej stanowisk znajduje się na obszarach chronionych. Teraz jej populacja utrzymuje się na stabilnym poziomie około 2100-2600 osobników (Henderson i Robertson 2007, Henderson 2009) w tym 120-318 par lęgowych (50% populacji eu-

ropejskiej) i 1652 osobników zimujących (15% ptaków europejskich) (BirdLife International 2017). W Europie (poza Hiszpanią) sterniczka lęgnie się jedynie w Rosji (13%), a w szerzej pojmowanej Północnej Europie głównie w Turcji (30% populacji) oraz Armenii. Najnowsze oceny populacji z tej części zasięgu są rzędu 250-610 par lęgowych (trend spadkowy) i 7500-15900 osobników zimujących (trend stabilny). Poza sezonem lęgowym największa liczba ptaków (5-10 tys., 68% populacji) zimuje w Azerbejdżanie. W zmiennej liczbie, ale regularnie, gatunek ten zimuje również na Bałkanach (BirdLife International 2017).

Pierwsze stwierdzenie sterniczki jamajskiej w najliczniej przez sterniczkę „białogłową” zasiedlonej Hiszpanii miało miejsce w 1984 r. W 1991 r. obserwowano już pierwsze hybrydy pomiędzy sterniczką jamajską a gatunkiem rodzimym, a od tej pory stwierdzono ich już kilkadziesiąt. Część naukowców przewidywała taki rozwój wydarzeń ze względu na łatwość tworzenia mieszańców przez ptaki blaszkodziobe. Hybrydy pomiędzy gatunkami z tego rzędu (Anseriformes) stwierdzono u ponad 40% gatunków (Randler 2006). Sterniczka jamajska o bardziej agresywnych zwyczajach godowych opisywana jest jako najważniejsze zagrożenie dla europejskiej populacji sterniczki.

Pod koniec lat 1990. rozpoczęto (głównie w Wielkiej Brytanii) działania mające na celu zmniejszenie liczebności sterniczki jamajskiej. Po kilku programach pilotażowych rozpoczęto na skalę ogólnoeuropejską działania mające na celu zlikwidowanie tego inwazyjnego gatunku w Europie.

Tabela 1. Stwierdzenia sterniczki jamańskiej *Oxyura jamaicensis* w Polsce do połowy 2017 r. (wy-tłuszczono lokalizacje w Śląskim Regionie Ornitologicznym)

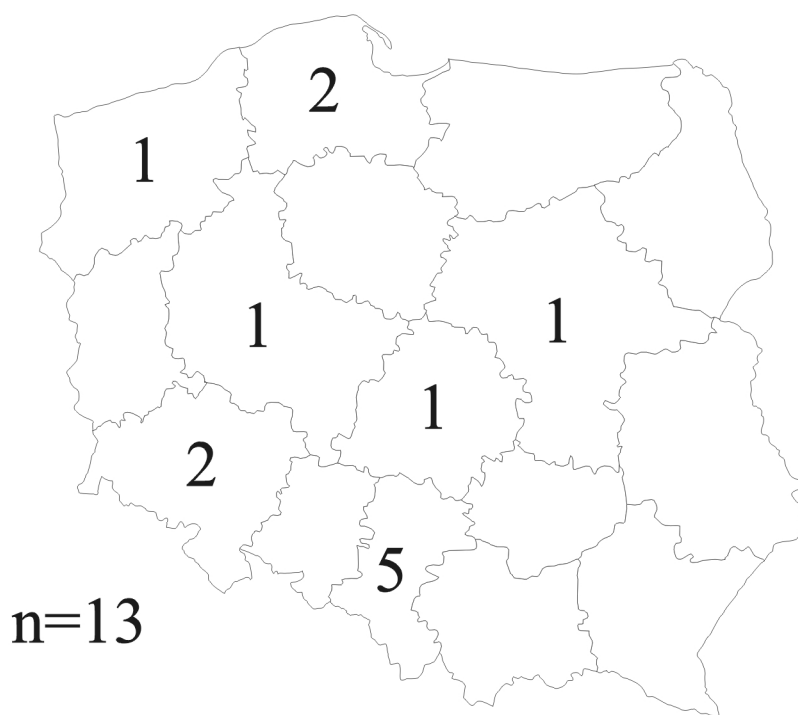
Table 1. Records of the Ruddy Duck *Oxyura jamaicensis* in Poland until June 2017 (bolded records refer to the Silesian Ornithological Region)

L.p.	Data Date	Płeć, wiek Sex, age	Lokalizacja Locality	Obserwator i źródło Observer & source
1	26.05.2005	samiec, martwy dead male	Chojnice, woj. pomorskie	P. Skórzewski, J. Antczak (Komisja Faunistyczna 2006)
2	11.06.2005	samiec male	Ruda Żmigrodzka, woj. dolnośląskie	W. Lenkiewicz (Komisja Faunistyczna 2006)
3	30.06-03.07.2006	samiec male	Walewice, woj. łódzkie	Ł. Krajewski i inni (Komisja Faunistyczna 2007)
4	01.03-05.07.2009	samiec, imm. imm. male	Police, woj. zachodniopomorskie	M. Żarek i inni (Komisja Faunistyczna 2010)
5	18.04-01.05.2009	samiec, imm. imm. male	Nieżgoda i Ruda Sułowska, woj. dolnośląskie	W. Lenkiewicz, J. Ratajczak, M. Radziszewski (Komisja Faunistyczna 2010)
6	25.10-14.11.2009	samiec male	rezerwat Łęczczok, woj. śląskie	W. Michalik i inni (Komisja Faunistyczna 2010)
7	23-28.08.2010	samiec male	zb. Dzierżno Duże, woj. śląskie	W. Miłoś, R. Gwóźdź (Komisja Faunistyczna 2011)
8	21.04-05.05.2011	samica female	zb. Kuźnica Warężyńska, woj. śląskie	R. Gwóźdź, P. Kozłowski (Komisja Faunistyczna 2012)
9	17.07.2011	samiec male	Ujście Redy, woj. pomorskie	A. i A. Kośmiccy (Komisja Faunistyczna 2012)
10	04-26.05.2012	samiec male	Dębica, woj. wielkopolskie	M. Antczak, www.clanga.com (Komisja Faunistyczna 2013)
11	26.11.2012	samica female	Wisła Wielka, woj. śląskie	R. Zbroński (Komisja Faunistyczna 2013)
12	16-27.04.2014	imm. imm.	zb. Kuźnica Warężyńska, woj. śląskie	R. Gwóźdź, E. Paprzycka, www.clanga.com (Komisja Faunistyczna 2015)
13	27.05-04.06.2015	samica female	Gałki, woj. mazowieckie	T. Górny (Komisja Faunistyczna 2016)

31.01.2011 Komitet Wykonawczy Konwencji Berneńskiej przyjął plan wykorze-
nienia sterniczki jamajskiej w Zachod-
niej Palearktyce. Zakładał on wytypowanie
tego obcego dla Europy gatunku do 2015
r. Dzięki tym zabiegom w 2014 r. liczba
sterniczek jamajskich w Wielkiej Bryta-
nii spadła poniżej 100 osobników (z po-
nad 6000 na początku XXI w.).

Poza działaniami fizycznie eliminują-
cymi inwazyjne ptaki prowadzono też ba-
dania nad ich rozprzestrzenianiem oraz
szeroką kampanią informacyjną. Organi-

zatorzy tych programów rozesłali do po-
szczególnych krajów europejskich kwe-
stionariusze, dzięki którym zarysowano
obraz obecności sterniczki jamajskiej w
różnych krajach kontynentu. W obra-
zie tym brak danych z Polski, która nie
wypełniła kwestionariusza (Cranswick,
Hall 2010). Wydaje się, że problem ster-
niczki jamajskiej w Europie jest opano-
wany. Mimo budzących niekiedy kontro-
wersje metod (fizyczna eliminacja tysięcy
ptaków) przeprowadzenie tych działań
było konieczne. Zdaniem wielu naukow-

Rycina 1. Stwierdzenia sterniczki jamajskiej w Polsce z podziałem na poszczególne województwa
Figure 1. Records of Ruddy Ducks in Polish provinces

ców zrobiono to „w ostatniej chwili”, bo dopuszczenie do zwiększenia liczebności tej kaczki na południu kontynentu byłoby już niemożliwe do opanowania, a europejska sterniczka na skutek hybrydyzacji mogłaby w pewnej perspektywie czasowej podzielić los kaczki pacyficznej *Anas superciliosa* z Nowej Zelandii, w populacji której po wprowadzeniu do środowiska krzyżówki *Anas platyrhynchos* pozostało jedynie 4,5% osobników czystych genetycznie (Henderson i Robertson 2007, Henderson 2009). Ważne wydaje się również zwrócenie uwagi na przemieszczanie się osobników sterniczki jamajskiej przez Europę Środkową na wschód, gdzie może ona mieć styczność ze wschodnią populacją rodzimej sterniczki (np. w Turcji).

W najnowszych opracowaniach unijnych sterniczka jamajska wciąż traktowana jest jako gatunek inwazyjny ze wskazaniem do monitorowania i kontrolowania jej populacji (Komisja Europejska 2016).

Literatura

BirdLife International 2017 European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities. Cambridge, UK: BirdLife International.

Carboneras, C., Kirwan, G.M. 2017. White-headed Duck (*Oxyura leucocephala*). W: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (red.). Handbook of the Birds of the World Alive. Lynx, Barcelona.

Cranswick P.A., Hall C. 2010. Eradication of the Ruddy Duck *Oxyura jamaicensis* in the Western Palearctic: a review of progress and a revised. ActioPlan 2010–2015. WWT report to the Bern Convention.

Summary

The Ruddy Duck *Oxyura jamaicensis* is an American species introduced to Great Britain in 1948. Birds were kept as ornaments in gardens, but individuals that escaped from wildlife collections soon spread in the UK. Since 1965 they have been observed in continental Europe, though 95% of the European population still lives in the UK. So far the Ruddy Duck has been reported from 23 European countries, including breeding records from at least 11 countries. Its growing population (ca. 6000 individuals in 2000) and interbreeding with the endangered native White-headed Duck *Oxyura leucocephala* has caused concern amongst conservationists. Since the late 90s attempts have been made to reduce the species population, especially at the British breeding sites. As a result, the British population has been reduced to 100 individuals in recent years. In Poland the Ruddy Duck has been recorded 13 times, mostly within the area of Silesia.

Dickinson E. C. (red) 2003. The Howard & Moore complete checklist of the birds of the world. Third Edition. Christopher Helm, Londyn.

Haas M. 2017. Extremely rare birds in the Western Palearctic: update 2009-2016. Dutch Birding 39: 145-182.

Henderson I. 2009. Progress of the UK Ruddy Duck eradication programme. British Birds. 102: 680-690.

Henderson I., Robertson P. 2007. Control and Eradication of the North American Ruddy Duck in Europe. Managing Vertebrate Invasive Species. 16: 386-392.

Jaramillo A. 2003. Field guide to the birds of Chile. Christopher Helm, London.

Komisja Europejska 2016. Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) 2016/1141 z dnia 13 lipca 2016 r. przyjmujące wykaz inwazyjnych gatunków obcych uznanych za stwarzające zagrożenie dla Unii zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014 uznanych za stwarzające zagrożenie dla Unii zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1143/2014.

Komisja Faunistyczna 2000. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 1998. Not. Orn. 41: 29-53.

Komisja Faunistyczna 2006. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2005. Not. Orn. 47: 97-124.

Komisja Faunistyczna 2007. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2006. Not. Orn. 48: 107-136.

Komisja Faunistyczna 2010. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2009. Ornis Pol. 51: 117-148.

Komisja Faunistyczna 2011. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2010. Ornis Pol. 52: 117-149.

Komisja Faunistyczna 2012. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2011. Ornis Pol. 53: 105-140.

Komisja Faunistyczna 2013. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2012. Ornis Pol. 54: 109-150.

Komisja Faunistyczna 2015. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2014. Ornis Pol. 56: 99-136.

Komisja Faunistyczna 2016. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2015. Ornis Pol. 57: 117-147.

Mitchell D. 2017. Birds of Europe, North Africa and the Middle East. An Annotated Checklist. Lynx, Barcelona.

Randler C. 2006. Behavioural and ecological correlates of natural hybridization in birds. Ibis 149: 459-467.

Ridgely R. S., Greenfield P. J. 2001, The Birds of Ecuador: status, distribution and Taxonomy. Christopher Helm, London.

Wetlands International. 2006. Waterbird Population Estimates. 4th edn. Wetlands International, Wageningen.